

Ministerieel besluit tot vaststelling van een ontwerp van lijst van de als monument te beschermen bovengrondse pijpleidingen van Petroleum-Zuid in Antwerpen

DE VLAAMSE MINISTER VAN BUITENLANDS BELEID EN ONROEREND ERFGOED

Gelet op de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen, gewijzigd bij bijzondere wet van 8 augustus 1988, inzonderheid artikel 6, § 1, 1, 7;

Gelet op het decreet van 3 maart 1976 tot bescherming van monumenten en stads- en dorpsgezichten, gewijzigd bij de decreten van 18 december 1992, 22 februari 1995, 22 december 1995, 8 december 1998, 18 mei 1999, 7 december 2001, 21 november 2003, 30 april 2004, 10 maart 2006, 27 maart 2009 en 11 mei 2012;

Gelet op het besluit van de Vlaamse Regering van 25 juli 2014 tot bepaling van de bevoegdheden van de leden van de Vlaamse Regering, gewijzigd bij besluit van de Vlaamse Regering van 17 oktober 2014,

BESLUIT:

Artikel 1. Het ontwerp van lijst van het volgende voor bescherming vatbare monument, wordt vastgesteld overeenkomstig de bepalingen van het decreet van 3 maart 1976 tot bescherming van monumenten en stads- en dorpsgezichten:

Wegens de historische, de industrieel-archeologische en de artistieke waarde als monument:

De bovengrondse pijpleidingen van Petroleum-Zuid, gelegen in

Antwerpen, Petroleumkaai zonder nummer, Naftaweg zonder nummer, Lakweg zonder nummer bekend ten kadaster:

Antwerpen, 9de afdeling, sectie I, zonder perceelnummer

zoals afgebakend op bijgevoegd plan.

Art. 2. Het algemeen belang dat de bescherming verantwoordt, wordt door het gezamenlijk voorkomen en de onderlinge samenhang van de volgende intrinsieke waarden gemotiveerd:

Historische waarde:

Petroleum-Zuid in Antwerpen is als oudste petroleumhaven van België en één van de eerste in Europa, uniek en tegelijkertijd representatief voor de Tweede Industriële Revolutie. De opkomst en het groeiend gebruik van petroleum in diverse toepassingen vanaf het einde van de 19de eeuw had namelijk een uiterst belangrijke impact op de industriële, technologische, economische, sociale en ruimtelijke ontwikkelingen in België. Al sinds 1861 was Antwerpen de eerste petroleumimporteur in Europa. In het begin van de 20ste eeuw werd aan de Schelde, ten zuidwesten van de binnenstad, de petroleumhaven 'Petroleum-Zuid' aangelegd, die in de daaropvolgende decennia uitgroeide tot een

belangrijke speler in de Europese petroleumindustrie. De bovengrondse pijpleidingen zijn een van de resterende materiële relictten op de site die getuigen van de geschiedenis en de ontwikkeling van Antwerpen als petroleumhaven en dragen in die zin bij tot de historische identiteit van de plek.

Industrieel-archeologische waarde:

De petroleumhaven Petroleum-Zuid was voornamelijk geconcentreerd rond overslag en opslag van petroleum en aanverwante producten. Alle gebouwen en infrastructuren hebben een specifieke plaats en functionaliteit binnen dit industrieel proces en vormen één geheel, hoewel ze uit verschillende periodes dateren. De infrastructuur en gebouwen omvatten daarom verschillende categorieën, waaronder infrastructuren en gebouwen in functie van overslag van petroleum tussen schepen, de haven en andere transportmiddelen, infrastructuren en gebouwen in functie van opslag, haveninfrastructuren, en andere bedrijfs-, nuts- en dienstgebouwen. Om een zo getrouw mogelijk beeld te geven van deze specifieke industrie is het behoud van de context- en ensemblewaarde, de onderlinge visuele en inhoudelijke samenhang tussen de belangrijkste installaties, infrastructuren en gebouwen van essentieel belang. Slechts op die manier verankeren deze erfgoedrelictten de industrieel-archeologische betekenis van deze plek. De in 1937-1939 verwezenlijkte bovengrondse pijpleiding is het erfgoedrelict bij uitstek dat het beeld van de site bepaalt: door de afmeting en verhoogde positie is de installatie in de wijde omgeving waarneembaar en structureert deze de open ruimte. Het gedeelte van de pijpleiding langs de Naftaweg fungeert als een afbakenend lijnrelict tussen de site en het aanpalende beschermde landschap van de Hobokense polder. Samen met de voor bescherming voorgestelde jettypier en opslagtanks vormt de pijpleiding een samenhangend inhoudelijk geheel dat als infrastructuur voor overslag en opslag van petroleum de belangrijkste functie van de voormalige petroleumhaven afleesbaar en herkenbaar maakt: vanuit de tanker aan de jettypier werd de petroleum via pijpleidingen getransporteerd naar de opslagtanks. De pijpleiding vormt dus de logische verbinding tussen de pier en de daarop geënte gebouwen, installaties en constructies. De pijpleidingen waren typologisch en materieel een vernieuwende installatie die het bestaande ondergronds netwerk van pijpleidingen uit de beginperiode van Petroleum-Zuid moest vervangen. De bovengrondse constructie loste het probleem van de aanslepende bodemverontreiniging ten gevolge van ondergrondse lekken op, maakte een dubbel gebruik als bevestiging van de elektrische geleiders mogelijk en leende zich tot makkelijker herstel en onderhoud. De nieuwe pijpen van overwegend gelast staal en de afsluitingen met een klepsysteem (in plaats van een schuifstelsel) en tapkranen betekenden een vooruitgang. Het voor bescherming voorgestelde gedeelte van de bovengrondse pijpleidingen is een gaaf bewaard deel en representatief voor het geconcentreerd netwerk dat deze installatie vormde op de site. De installatie bestaat uit een reeks van stalen vakwerkportieken die de pijpen dragen, en de complexer uitgewerkte zogenaamde 'torens'. Naast de eenvoudige portieken bestaande uit twee kolommen en een ligger werd op regelmatige afstand een licht variërend type portiek geplaatst dat door middel van een tweede ligger tegelijkertijd de elektrische bovenleiding geleidde. De torens, veelal kleppentorens, zijn uitgewerkt als een rechthoekige portiekconstructie van vier kolommen boven een ledigingsput, waartussen zich twee platforms bevinden en van waaruit de aftakkingen naar de diverse bedrijven vertrokken.

Artistieke waarde:

Door zijn sterke beeldwaarde en repetitieve vormgeving, gekenmerkt door een samenspel van horizontale en verticale lijnvoering, verwordt deze nutsvoorziening, deze infrastructuur tot een soort van 'landmark', een 'art object' in een karakteristieke omgeving. Op die manier kan de perceptie en de beleving van dit voormalig industrieel landschap aan de bezoeker of passant een artistieke meerwaarde leveren.

Art. 3. Met het oog op de bescherming zijn van toepassing:

De beschikkingen van het besluit van de Vlaamse Regering van 17 november 1993 tot bepaling van de algemene voorschriften inzake instandhouding en onderhoud van monumenten en stads- en dorpsgezichten, gewijzigd bij besluit van de Vlaamse Regering van 23 juni 2006, 5 juni 2009, 4 december 2009, 10 juni 2011 en 22 juni 2012 (Belgisch Staatsblad 10 maart 1994, 22 augustus 2006, 18 september 2009, 11 januari 2010, 2 augustus 2011 en 27 juli 2012).

Brussel,

23 DEC. 2014

De Vlaamse minister van Buitenlands Beleid en Onroerend Erfgoed,

Geert BOURGEOIS